

Nr B 16

Utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring av lagen om socialhjälp och barnavårdslagen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr B 124, vilken behandlats av andra lagutskottet, har herr *Henning Nilsson* i Gävle *m. fl.* hemställt, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t föreslår sådan ändring av lagen om socialhjälp och barnavårdslagen, att kommuns rätt att uttaga ersättning för ekonomisk hjälp som lämnats för invalidiserade och på annat sätt handikappade barn under 16 år upphäves».

Beträffande de skäl motionärerna åberopat till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Över motionen har i den ordning § 46 riksdagsordningen stadgar yttrande inhämtats från kungl. socialstyrelsen, varjämte De vanföras riksförbund och Svenska socialvårdsförbundet beretts tillfälle yttra sig i ärendet.

Gällande bestämmelser

Avgifter för vård av och hjälp till invalidiserade och på annat sätt handikappade barn

Å de *statliga kroppssjukhusen* är dagavgiften å allmän sal tre kr. För salspatienterna vid *statens sinnessjukhus* utgår samma avgift. Vid de *kommunala sinnessjukhusen i storstäderna* — Stockholm, Göteborg och Malmö — är dagavgiften resp. tre kr., fem kr. och fyra kr. 50 öre. Vid *landstingsdrivna lasarett, sjukstugor, tuberkulosanstalter, hem för kroniskt sjuka* samt *vårdhem för lättskötta sinnessjuka* gäller i allmänhet en dagavgift å tre kr. för salspatienter.

Beträffande *vård å vanförestalter* gäller enligt kungl. brev den 15 juni 1956, att vårdavgiften å allmän sal på anstalternas ortopediska kliniker må utgå för patient, som omfattas av den allmänna sjukförsäkringen, med högst tre kr. för dag och för annan patient med högst en kr. för dag. Vidare gäller för sådan anstalt såsom förutsättning för att statsbidrag skall kunna utgå till visst driftunderskott, att avgift icke uttages av elev vid yrkesskola, att elevavgift vid skolhem utgår med högst 50 öre för dag samt att högre avgift än tre kr. för dag icke uttages av patient vid vårdhem och arbetshem.

I fråga om *vård å Eugeniahemmet* gäller regler av i huvudsak motsvarande innehåll.

Kostnaderna för sjukhusvård bestrides, så länge vederbörande omfattas av den allmänna sjukförsäkringen, i princip av sjukkassan (15 § lagen om allmän sjukförsäkring). Skyddet enligt lagen om allmän sjukförsäkring

upphör emellertid i allmänhet beträffande varje sjukdom, när denna varat 730 dagar (29 §).

Avgifterna för den sjukhusvård som meddelas av landstingen och städer utanför landsting avses skola höjas från och med den 1 januari 1959 från för närvarande i allmänhet tre kr. till fem kr. I anledning av nämnda höjning har ifrågavarande sjukhushuvudmäns organisationer rekommenderat sina medlemmar att ej uttaga avgift för sjukvård av den som är utförsäkrad från den allmänna sjukförsäkringen och som ej åtnjuter folkpension.

För *resa till och från vanförestalt eller Eugeniahemmet* lämnas statsbidrag till vanföra, vilket bidrag utgår efter i huvudsak samma grunder som ersättning från sjukförsäkring för sjukresor, dock att för vanför, som erhållit plats å skolhem, ersättning skall utgå med hela kostnaden (kungl. kungörelse den 26 maj 1954, nr 516).

Enligt *lag den 4 juni 1954 om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna* — vilken i huvudsak är tillämplig bl. a. å dels barn under skolåldern, som på grund av allmän psykisk efterblivenhet icke kan erhålla tillfredsställande vård i enskilt hem, dels ock andra barn under aderton år, som av sådan orsak icke kan tillgodogöra sig folkskolans vanliga undervisning, dock allt under förutsättning att barnet ej är intaget på eller försöksutskrivet från sinnessjukhus eller staten tillhörig anstalt för psykiskt efterblivna — åligger det landstingen och de därmed jämställda städerna att kostnadsfritt föranstalta om undervisning och vård av ifrågavarande barn.

Motsvarande gäller sedan budgetåret 1956/57 [se statsutskottets utlåtande nr 11 år 1956, 42:o) och 43:o)] beträffande statens skol- och yrkeshem på Salbohed och i Vänersborg, vilka är *uppföstringsanstalter för sinnesslöa gossar resp. flickor*.

Såsom ovan framgått utgår däremot vårdavgift för den vård, som beredes inom övriga delar av den statliga sinnessjukvården. Emellertid har *chefen för socialdepartementet, statsrådet Nilsson*, i proposition nr 126 till 1958 års A-riksdag, vilken proposition avsåg bl. a. de vid innevarande riksdag beslutade ändringarna i lagen om allmän sjukförsäkring med anledning av den planerade höjningen av vårdavgiften på sjukhus, uttalat följande.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att psykiskt efterblivna patienter under 21 år, som vårdas å statens sinnessjukhus, erlägger vårdavgift med 3 kr. per dag medan motsvarande klientel, som omhändertas genom landstingens försorg, åtnjuter kostnadsfri vård. Frågan om avgiftsbefrielse för nämnda patienter på statens sinnessjukhus, vilka i regel inte omfattas av sjukförsäkringen, torde få närmare prövas och avgöras av Kungl. Maj:t.

Barn, som vistas på *dövstumskola* eller *blindskola*, erhåller på skolans bekostnad husrum, kost, kläder, läkarvård, tandvård, erforderliga läroböcker samt skriv- och ritmateriel. Vidare erhåller nämnda barn fria resor till och från skolan samt fria hemresor vid vissa ferier.

Enligt kungl. brev den 15 juni 1956 gäller att till vanförestalterna i Stockholm, Hälsingborg, Göteborg och Härnösand får tills vidare för erfor-

derliga *stödjebandage*, *proteser*, *invalidvagnar* och *rullstolar* åt patient, som för vanförhet behandlas vid sådan anstalt, på villkor att patienten beredes motsvarande förmån, utgå statsbidrag med tre fjärdedelar av de totala kostnaderna; dock att patienten alltid skall svara för ett belopp av tre kr.

Vad nyss sagts gäller i fråga om *stödjebandage* och *proteser* även i fråga om patient, som på Eugeniahemmet eller på ortopedisk avdelning vid lasarett eller därmed jämställd sjukvårdsinrättning behandlas för vanförhet, samt i fråga om patient som på anstalt för kirurgisk tuberkulos polikliniskt behandlas för vanförhet.

Utöver ovannämnda statsbidrag lämnar vissa landsting och städer utanför landsting bidrag till *ortopediska hjälpmedel m. m.* Sålunda lämnar åtta landsting bidrag till *stödjebandage* och de flesta av dem därjämte till *proteser*. Av nämnda åtta landsting bidrager tre därutöver med hjälp till anskaffning av *invalidfordon*. Sådan hjälp utgår dessutom från ytterligare fyra landsting. Bidragens storlek växlar i de olika landstingen. I några fall utgör bidragen hela den kostnad eller praktiskt taget hela den kostnad, som icke täckes av statsbidrag. I andra fall är bidragens storlek avhängiga av diskretionär prövning.

Kommuns utgifter för vård av invalidiserade och på annat sätt handikappade barn

Enligt 12 § *lagen om socialhjälp* är minderårig, varmed i lagen förstås den som icke fyllt 16 år, berättigad att, i den mån han själv saknar medel och hans behov icke tillgodoses på annat sätt, erhålla socialhjälp till sitt livsuppehälle och till den vård, som finnes erforderlig. Socialhjälpen skall avse jämväl uppfostran.

Vård genom kommunens försorg kan beredas barn även enligt bestämmelser i *lagen om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslagen)*. I 29 § 2 mom. stadgas sålunda att barn under 16 år kan med föräldrarnas medgivande omhändertagas för samhällsvård, där barnet på grund av kropps- eller sinnessjukdom, vanförhet eller annan kroppslig eller andlig brist är i behov av särskild vård utom hemmet, som ej kan beredas av föräldrarna.

Det torde vara föremål för viss tvekan huruvida ett visst vårdbehov skall avhjälpas enligt *lagen om socialhjälp* eller enligt *barnavårdslagen*. Emellertid är det beträffande de i motionen avhandlade spörsmålen likgiltigt, vilkendera *lagen* som kommer i tillämpning.

Kommuns rätt att från anhöriga återkräva kostnader för vård av omhändertagna barn

Samma regler om återbetalningsskyldighet till kommunen gäller beträffande vård enligt 12 § *lagen om socialhjälp* och samhällsvård enligt 29 § *barnavårdslagen* (68 § 2 mom. och 70 § *barnavårdslagen*). De regler som

närmare reglerar återbetalningsskyldigheten finnes i lagen om socialhjälp. Reglerna innebär följande i fråga om anhörigs återbetalningsskyldighet.

För hjälp till barn under 16 år må ersättning uttagas av barnets föräldrar eller, då fråga är om adoptivbarn, adoptanten. Har make adopterat andra makens barn, åligger återbetalningsskyldigheten båda makarna. Ersättning får dock icke uttagas av fader eller moder till barn utom äktenskap, vilken enligt avtal, som är bindande för barnet, åtagit sig att gälda underhållsbidrag till barnet med visst belopp en gång för alla. Vidare får i fall, där någon, som enligt dom eller avtal är pliktig att till fullgörande av lagstadgad underhållsskyldighet utgiva underhållsbidrag till barn eller adoptivbarn under 16 år, försummat fullgöra denna plikt och socialhjälp (vård enligt barnavårdslagen) till följd därav måst lämnas åt barnet, ersättning ej uttagas av den av föräldrarna eller adoptivföräldrarna som icke försummat sin underhållsskyldighet. Slutligen föreligger icke återbetalningsskyldighet för förälder eller adoptivförälder beträffande hjälp som utgått till barnet för tid, då vederbörande varit häktad eller intagen i arbetshem, fångvårds- eller tvångsarbetsanstalt, skola tillhörande barn- och ungdomsvården eller allmän anstalt för alkoholmissbrukare och till följd därav icke varit i stånd att fullgöra sin underhållsskyldighet mot barnet eller då vederbörande själv åtnjutit socialhjälp enligt 12 §. (36 §)

Enligt 37 § äger socialnämnden (barnavårdsnämnden) meddela eftergift från ersättningskyldighet.

Vill kommun erhålla ersättning och sker ej betalning godvilligt, äger kommunen inom tre år hos länsstyrelsen anhängiggöra talan om utbekommande av ersättningen. Länsstyrelsen får icke bifalla sådan talan, om den ersättningskyldige genom att fullgöra återbetalningsskyldigheten eller någon del därav kan antagas komma att sakna erforderliga medel till underhåll för sig eller de sina eller eljest synnerliga skäl talar mot bifall av talan. (39 §)

Slutligen må nämnas att enligt 7 § i kungörelsen den 24 september 1937 om statsbidrag till vissa kostnader enligt barnavårdslagen m. m. ersättning för här ovan nämnd vård enligt barnavårdslagen ej i något fall må uttagas med högre belopp än 1 000 kr. för år.

Utredningar å förevarande område

Barnavårdskommittén avlämnade den 27 oktober 1956 betänkande II med *förslag till ny barnavårdslag* (SOU 1956: 61). I förslaget har gällande bestämmelser om återbetalningsskyldighet för anhöriga överförts från nu gällande lag med vissa ändringar, vilka saknar betydelse i förevarande sammanhang. Förslaget är för närvarande under behandling i socialdepartementet.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 5 juni 1953 uppdragit åt medicinalstyrelsen att utreda frågan om ifrågasatt *utvidgning av bidragsrätten för ortopediska hjälpmedel*. Enligt vad som blivit för utskottet upplyst är syftet

med utredningen att undersöka möjligheterna att utöka antalet ortopediska hjälpmedel, som skall kunna bli föremål för statsbidrag. Utredningen torde enligt uppgift i statsverkspropositionen till 1958 års A-riksdag (Bil. 11 s. 286) kunna färdigställas innevarande år.

Slutligen må nämnas att chefen för socialdepartementet enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 9 maj 1958 tillkallat särskilda sakkunniga för att verkställa en översyn av socialpolitiken.

Remissyttrandena

Socialstyrelsen förklarar sig principiellt ansluta sig till motionens syfte att åstadkomma lindring i den ekonomiska börda, som åvilar föräldrar till invalidiserade och på annat sätt handikappade barn. Emellertid skulle, säger styrelsen, den begärda lagändringen endast i ett mycket begränsat antal fall komma att medföra en sådan verkan. Styrelsen anför också att de erfarenheter den hittills haft av den nya, generöst upplagda socialhjälpslagen ej i något fall visat, att lagen medför de konsekvenser, som motionärerna antyder. Styrelsen förklarar sig förutsätta, att kommunerna även framdeles beaktar humanitära synpunkter, då fråga uppstår om återkrav från enskilda personer.

I fortsättningen framhåller styrelsen att den begärda ändringen av barnavårdslagen synes opåkallad redan på grund av att en ny barnavårdslag är under utarbetande. Därtill kommer enligt styrelsen, att antalet barn, som omhändertages för att beredas den i motionen avsedda vården, numera torde vara ytterligt begränsat. Antalet av sociala skäl omhändertagna barn, vilka är i behov av sådan vård, är, säger styrelsen, säkerligen också ringa. Vidare erinrar styrelsen om att de i motionen omnämnda kostnaderna för flerårig sjukhusvård bortfaller genom att sjukhushuvudmännens organisationer godtagit att icke debitera avgifter för utförsäkrade salspatienter, som icke åtnjuta folkpension.

Den i motionen upptagna frågan synes enligt styrelsen med hänsyn till anförda omständigheter ha en starkt begränsad räckvidd. Därtill kommer, anför styrelsen, att resultatet av den inom medicinalstyrelsen pågående utredningen om utvidgning av bidrag till ortopediska och tekniska hjälpmedel åt invalidiserade personer enligt styrelsens mening rimligen bör avvaktas, innan andra åtgärder med likartat syfte vidtages.

Socialstyrelsen förklarar sig med stöd av det anförda avstyrka motionen.

De vanföras riksförbund instämmer i motionärernas åsikt att föräldrar till barn med handikapp icke bör belastas med kostnader för barnens sjukvård eller ortopediska hjälpmedel. När det gäller sjukvårdskostnader synes emellertid enligt förbundet förutnämnda rekommendationer av sjukhushuvudmännens organisationer innebära, att några sjukvårdskostnader icke debiteras för barn under 16 år, som vårdas å allmän sal, och således tillgodose kravet på att samhället svarar för barnens sjukvårdskostnader. Beträffande

kostnader för hjälpmedel finner förbundet önskvärt att kommunerna svarar för dessa i avbidan på resultatet av den tidigare omnämnda i medicinalstyrelsen pågående utredningen.

Svenska socialvårdsförbundet framhåller, att de kommunala sociala myndigheterna torde visa återhållsamhet, innan de i ömmande fall över huvud taget gör gällande rätt till ersättning. Härefter anför förbundet avslutningsvis:

Emellertid kan erinras om att man beträffande vissa kategorier barn och ungdom redan slagit in på vägen, att vårdkostnaderna inte skall belasta föräldrarna. Vård å allmänt sjukhus — och alltså bl. a. även vid barnpsykiatrisk lasarettssavdelning — är med nu gällande sjukförsäkringslag under relativt lång tid helt kostnadsfri. Helt kostnadsfri är även vård å ungdomsvårdsskola och å anstalt för psykiskt efterblivna liksom även i de fosterhem, som anskaffas för de i dessa institutioner inskrivna klienterna. Enligt förbundets upptattning kan det finnas anledning undersöka, om man möjligen bör gå vidare på denna väg, bl. a. då det gäller de barn, som i motionen omnämnes. Denna undersökning torde emellertid böra ske i ett större sammanhang. Förbundet vågar förutsätta, att frågan kommer att upptagas av den statliga kommitté, som erhållit i uppdrag att göra en socialpolitisk översyn, eller i samband med den nu pågående bearbetningen av barnvårdskommitténs förslag till ny barnvårdslag.

Utskottet

I motionen hemställes, att kommuns rätt enligt lagen om socialhjälp och barnvårdslagen att uttaga ersättning för ekonomisk hjälp skall upphävas, såvitt angår sådan hjälp till invalidiserade och på annat sätt handikappade barn under 16 år. Motionärerna omnämner, att sådana barn kan erhålla hjälp i form av flerårig sjukhusvård, invalidstol, proteser m. m. genom barnvårdsnämnden, som då förskotterar vårdavgifter m. m. Vidare anföres, att man i vissa kommuner icke torde göra anspråk på att föräldrarna skall återbetala vad som utbetalats av barnvårdsnämnden, medan man i andra kommuner bevakar sina möjligheter härtill.

Vad först angår de vårdkostnader, som kommunerna kan komma att förskottera, vill utskottet erinra om att några sådana knappast kan uppkomma för sjukhusvård, så länge barnet icke är utförsäkrat från den allmänna sjukförsäkringen, enär sjukkassan under denna tid ersätter vårdkostnaderna på allmän sal. Beträffande kostnader för sjukhusvård för tid därefter har Svenska landstingsförbundet och Svenska stadsförbundet i samband med den höjning av vårdavgifterna som skall genomföras från och med den 1 januari 1959 rekommenderat sina medlemmar att för dem, som är utförsäkrade från sjukkassan och som icke åtnjuter folkpension, icke uttaga någon vårdavgift. Rekommendationen har nu behandlats av de flesta sjukhushuvudmännen inom nämnda förbund och har därvid, såvitt är för ut-

skottet bekant, blivit följd utan undantag. I fråga om de sjukvårdsinrättningar, för vilka Kungl. Maj:t fastställer vårdavgifterna — detta är fallet med, förutom de statliga sjukhusen, vanförestalterna och Eugeniahemmet — har ännu icke fattats något beslut, motsvarande nyssnämnda rekommendation. Utskottet förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t vid fastställande av vårdavgifter kommer att tillämpa regler liknande de i rekommendationen föreslagna. Slutligen må nämnas, att vård och uppfostran av handikappade barn, vilken icke är att betrakta såsom sjukhusvård, i allmänhet är avgiftsfri. Sålunda utgår icke avgifter vid de landstingsdrivna vårdhemmen för psykiskt efterblivna barn och ej heller för vård och uppfostran vid döv- och blindskolor.

Med hänsyn till ovan anförda förhållanden finner utskottet, att det knappast torde förekomma, att kommunerna belastas med kostnader för sjukhusvård och annan särskild vård av invalidiserade eller på annat sätt handikappade barn.

Vidkommande därefter kostnader för ortopediska hjälpmedel till ifrågasvarande barn vill utskottet hänvisa till att statsbidrag i regel utgår med tre fjärdedelar av kostnaden för stödjebandage och proteser samt, i fråga om patient å vanförestalt, dessutom med samma andel av kostnaden för invalidvagnar och rullstolar. Utöver nämnda statsbidrag lämnar vissa landsting och städer utanför landsting bidrag till ortopediska hjälpmedel med varierande belopp.

De utgifter för invalidiserade eller på annat sätt handikappade barn, som sålunda kan komma att betalas av barnvårds- eller socialnämnderna, kommer således i fortsättningen att inskränka sig till den del av kostnaden för ortopediska hjälpmedel, som icke täckes av statsbidrag eller särskilda bidrag från landstingen eller därmed jämställda städer, och kan därför förutsättas bli förhållandevis ringa. Härtill kommer, att frågan om utvidgning av rätten till statsbidrag för ortopediska hjälpmedel är föremål för utredning inom medicinalstyrelsen, vilken utredning beräknas kunna bli slutförd under innevarande år. Utskottet är dock väl medvetet om att kostnaderna för ortopediska hjälpmedel, i den mån de drabbar barnens föräldrar, kan komma att innebära en belastning för dessa. Emellertid framgår av remissvaren och av vad utskottet har sig i övrigt bekant icke annat än att kommunerna handhar frågor om återkrav från föräldrar av kostnader för vård och hjälp, som utgått enligt barnvårdslagen eller lagen om socialhjälp, med tillbörlig hänsyn samt i ömmande fall efterger sina krav. För övrigt må erinras om att kommuns anspråk på ersättning icke må bifallas av länsstyrelsen, om den ersättningsskyldige genom att återbetala kostnaden eller någon del därav kan antagas komma att sakna erforderliga medel till underhåll för sig och de sina eller eljest synnerliga skäl talar mot bifall till ersättningsanspråket. Under sådana omständigheter saknas anledning till antagande, att kommunerna kan komma att göra gällande sin återkravs rätt i fall, där detta skulle te sig stötande.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att förevarande motion, II: B 124, icke måtte föranleda
någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 11 november 1958

På andra lagutskottets vägnar:

EDVIN JACOBSSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Nils Elowsson, Axel E. Svensson, Sunne, fru Carlqvist, herrar Mannerskantz, Lars Larsson, Alvar Andersson och Edström;

från a n d r a kammaren: herrar Jacobsson i Tobo, Odhe, Bengtsson i Varberg, fröken Sandell, fröken Höjer, herr Wahrendorff, fru Eriksson i Ängelholm och herr Björkman.